

ІНСТРУМЕНТАРІЙ МІНІМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ

Тютюнник Ю.М.

к.е.н., доцент, професор кафедри економічної теорії

та економічних досліджень

Тютюнник С.В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри організації обліку та аудиту

Полтавська державна аграрна академія

У процесі здійснення фінансово-господарської діяльності підприємство повинно враховувати фактори, які впливають на рівень ризику, оцінювати ризики, виявляти пов'язані з ними можливі втрати. З цією метою розробляють найбільш прийнятні шляхи нейтралізації фінансових ризиків.

Основним завданням управління ризиками є обґрунтування способів зниження ризику, можливостей його попередження і мінімізації.

Система управління фінансовими ризиками є сукупністю взаємопов'язаних принципів і організаційно-економічних засобів та елементів ресурсного забезпечення, спрямованих на виявлення, аналіз і регулювання ступеня ризиків. Важливими складовими системи є [2, с. 185]: виявлення можливих ризиків; оцінювання ризику; уникнення чи прийняття ризику; зниження рівня ризику.

Основними факторами створення та функціонування системи управління фінансовими ризиками на підприємствах виступають:

- визначення чітких цілей управління фінансовими ризиками;
- встановлення етапів процесу управління фінансовими ризиками та детальна характеристика процедур на кожному з них;
- розроблення методики оцінювання рівня фінансових ризиків;
- раціональний вибір інструментів управління фінансовими ризиками;
- інформаційне забезпечення процесів управління фінансовими ризиками;
- формування системи мотивації зниження рівня фінансових ризиків;

- урахування витрат, пов'язаних з управлінням фінансовими ризиками;
- організаційна самостійність процесу управління фінансовими ризиками.

Ефективність моделі управління ризиками передбачає чітке усвідомлення основних функціонально-організаційних питань, пов'язаних із практичним використанням такої моделі. Її впровадження потребує [3, с. 180]:

- групування та локалізацію господарських операцій за центрами формування ризиків з метою наступного їх аналізу;
- виявлення та ідентифікація ризиків підприємства за видами його діяльності, а також відповідно до основних критеріїв, визначених стратегією підприємства;
- структурування сукупного ризику суб'єкта господарювання, а також виділення основних його видів (відповідно до специфіки та реалій фінансово-господарської діяльності підприємства);
- обґрунтування використання фінансово-математичних моделей та методів кількісного оцінювання рівня ризику та підтримки управлінських фінансових рішень;
- визначення доцільності використання окремих фінансових показників та коефіцієнтів для аналізу конкретного виду ризику;
- визначення та зведення основних критеріїв прийняття управлінських фінансових рішень в умовах невизначеності.

Оцінювання ризиків визначається розміром збитків, яких може зазнати підприємство, та ймовірністю настання цих збитків. Результати оцінювання ризиків є основою для вибору відповідних заходів щодо їх зниження і нейтралізації.

Розглянемо зміст основних інструментів (напрямів) зменшення фінансового ризику.

1. Ухилення від ризику. Цей спосіб дозволяє повністю уникнути потенційних втрат, пов'язаних із фінансовими ризиками, однак, з іншого боку, не дозволяє отримати додатковий прибуток, пов'язаний з ризикованою діяльністю. Як правило, даний спосіб застосовується лише до дуже серйозних і

великих ризиків.

2. Формування резервів. Основним завданням підприємства є пошук джерел необхідним ресурсів для покриття можливих втрат. Заходи самострахування ризиків включають формування резервного капіталу, створення резерву сумнівних боргів за дебіторською заборгованістю, резервування коштів для забезпечення майбутніх витрат на проведення гарантійних ремонтів продукції; резервування коштів на виплату відпусток, додаткових пенсій та ін.

3. Розподіл ризику. Цей спосіб реалізується під час розроблення фінансового плану інвестиційного проекту. Розподіл ризику поділяють на:

- кількісний (між замовником і виконавцем);
- якісний (учасники проекту приймають низку рішень, які розширюють або звужують діапазон потенційних інвесторів).

4. Передача ризиків – здійснюється за певними напрямками: передача підприємствами права на отримання боргу комерційним банкам (факторинг); передача векселів; кредитування під заставу дебіторської заборгованості; передача ризику шляхом укладання договору поручительства; передача ризику постачальникам сировини і матеріалів та ін.

5. Об'єднання ризику. З метою мінімізації або нейтралізації фінансових ризиків підприємство може зменшити рівень власного ризику, залучаючи до вирішення спільних проблем у ролі партнерів інші підприємства.

6. Диверсифікація ризиків – один із найважливіших шляхів нейтралізації ризиків, який дозволяє знижувати окремі види фінансових ризиків: кредитний, депозитний, інвестиційний, валютний.

Формами диверсифікації є [1, с. 316]:

- диверсифікація фінансової діяльності підприємства, яка передбачає використання альтернативних можливостей одержання доходу від різноманітних фінансових операцій, безпосередньо не пов'язаних одна з одною. Якщо в результаті непередбачуваних подій одна з фінансових операцій виявиться збитковою, інші операції будуть приносити прибуток;

- диверсифікація портфеля цінних паперів, яка дозволяє знижувати інвестиційні ризики, не зменшуючи при цьому рівень доходності інвестиційного портфеля;

- диверсифікація програми реального інвестування. У частині формування реального інвестиційного портфеля підприємствам рекомендується віддавати перевагу програмам реалізації декількох проектів відносно невеликої капіталомісткості перед програмами, які складаються з єдиного великого інвестиційного проекту;

- диверсифікація покупців продукції (робіт, послуг) підприємства, яка спрямована на зниження кредитного ризику, що виникає при комерційному кредитуванні;

- диверсифікація депозитних вкладів підприємства, яка передбачає розміщення великих сум тимчасово вільних грошей з метою отримання прибутку в декількох банках, що знижує рівень депозитного ризику;

- диверсифікація валютної корзини підприємства, яка передбачає вибір кількох видів валют у процесі здійснення підприємством зовнішньоекономічних операцій, що дає можливість мінімізувати валютні ризики;

- диверсифікація фінансового ринку, яка передбачає організацію роботи одночасно у декількох сегментах фінансового ринку. Невдача в одному з них може бути компенсована успіхами на інших.

7. Страхування фінансових ризиків страховими компаніями. Цей спосіб передбачає обов'язки страховика зі страхових виплат у розмірі повної або часткової компенсації втрат доходів особи, на користь якої укладено договір страхування, викликаних такими подіями: зупинка виробництва або скорочення обсягів виробництва в результаті зазначених у договорі подій; банкрутство; непередбачувані витрати; невиконання договірних зобов'язань контрагентом застрахованої особи, що є кредитором операції; зазнані застрахованою особою судові витрати; інші події.

8. Хеджування – у загальному вигляді визначається як страхування ціни

товару від ризику (для продавця небажане падіння ціни, або не вигідного для покупця – її збільшення) шляхом оформлення зустрічних валютних, комерційних, кредитних та інших вимог і зобов'язань. Залежно від виду цінних паперів виділяють такі види хеджування фінансових ризиків:

- хеджування з використанням опціонів;
- хеджування з використанням ф'ючерсних контрактів;
- хеджування з використанням операцій «своп».

Мінімізувати фінансові ризики підприємство може також шляхом встановлення і використання внутрішніх фінансових нормативів у процесі розроблення програми здійснення певних фінансових операцій або фінансової діяльності підприємства в цілому.

Управління фінансовими ризиками потребує відповідної організації. Зокрема, доцільно розробити політику управління ризиками та відобразити її в спеціальному документі, наприклад, у Положенні про політику управління ризиками підприємства [2, с. 185]. У ньому зазначають: мету та складові управління ризиками; види ризиків, їх перелік і характеристику; визначення ймовірності настання події; методику виявлення величини ризику та аналізу зовнішнього середовища; методи управління ризиком та можливості його зниження і попередження; механізм фінансування ризику; страхування ризиків; інформаційне забезпечення управління ризиками.

Список використаних джерел

1. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз : [підручник] / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
2. Обліково-аналітичне забезпечення фінансового менеджменту на сільськогосподарських підприємствах: монографія / Т. Г. Камінська, Л. С. Шатковська, А. М. Шиш та ін.; за ред. к.е.н., доцента Т. Г. Камінської. – К. : ЦП «Компринт», 2013. – 329 с.
3. Селіверстова Л. С. Фінансовий аналіз : [навч-метод. посіб.] / Л. С. Селіверстова, О. В. Скрипник ; за заг. ред. С. М. Безрутченка. – К. : Видавництво «Центр учбової літератури», 2012. – 274 с.